

litis; — item de *habitu* prout dicit habere, tenere, possidere, etc, scimus illam esse *relationem*.

3) Sed altero modo considerata, prout sunt categoriae speciales, sunt praedicata de subjecto in propositione, seu respondent ad quaestiones : quid facit, quid patitur, ubi est, quando est, quo situ est, quid habet? De his ergo praedicatis quaeritur quid sint et quo differant ab aliis accidentibus.

Notiones. *Denominatio extrinseca*, i. e. quae non desumitur formaliter ex aliquo intrinseco, quod ipsi subjecto insit, sed quae mutuatur ab aliqua re quae sit extra hoc subjectum, quae ad illud quocumque modo habeat relationem.

Prob. 1^a pars (actio). Ens non praedicatur agens, praecise quatenus exercet suam vim operativam, sed quatenus hoc exercitium terminatur ad aliquem effectum, qui sit ejus terminus intrinsecus, receptus in aliquo termino extrinseco; — *a.* sic mutuatur suum praedicatum, denominationem agentis, ab alio sibi extrinseco; *e.*

Ad maj. Actio unius est passio alterius; *e.* quamdiu passio alterius non habetur, actio unius non habetur (nisi forsitan in actu primo).

Prob. 2^a pars (passio). Ens non praedicatur patiens, praecise quatenus incipit habere novam aliquam formam, sed quatenus eam sub influxu alterius operantis habet; — *a.* sic mutuatur suum praedicatum, denominationem patientis, ab alio sibi extrinseco; *e.*

Ad maj. In hoc differt forma a passione, quod passio dicit formam quatenus aliud agens circa illam exercet influxum suum.

Prob. 3^a pars (ubi). Ens non praedicatur hic vel ibi, praecise quatenus habet intrinsecum modum ubicationis, absolute spectatum (accidens modale); sed quatenus spectatur ut huic vel illi alteri rei praesens, vel distans; — *a.* sic mutuatur...; *e.*

Ad maj. Si supponas ens unicum, nulli alteri praesens, nulla dabitur denominatio qua respondeas « ubi sit ».

Prob. 4^a pars (situs). Ens non praedicatur situm (situatum), praecise quatenus hoc vel illo modo disponuntur ejus partes, atque hanc vel illam figuram exhibent, sed quatenus ad aliud ens praesens hac vel illa sui parte est propinquius, vel aptatum, vel adhaerens, vel nitens, etc. — *a.* sic mutuatur...; *e.*

Ad maj. Homo dicitur stans, jacens, sedens, inversus... non quia membra porrigit linea recta, vel quia in lineam anfractam retrahit (nam ita non exprimitur nisi modale accidens aliquod, figura); sed ideo quia terrae nititur pedibus, vel corpore toto, vel podice, vel capite.

Prob. 5^a pars (quando). Ens non dicitur esse nunc vel tunc, praecise quatenus habet quandocationis modum intrinsecum absolute spectatum, sed quatenus spectatur ut huic vel illi rei simultaneum vel prius vel posterius; — *a.* sic mutuatur...; *e.*

Ad maj. Si supponas ens unicum, nulli alteri simultaneum vel prius vel posterius, nulla dabitur denominatio qua respondeas « quando sit ».

Prob. 6^a pars (habitus). Ens non dicitur habens ob modum aliquem intrinsecum, sed ob hanc vel illam rem habitam; *a.* sic mutuatur...; *e.*

Ad maj. v. c. habens hastam, barbam, vestem, uxorem, agrum, vel : hastatus, barbatus, vestitus, togatus, uxoratus, locuples.

CAPUT IV.

DE ENTIS PERFECTIONE.

Postquam igitur tribus capitibus superioribus actum est de ente transcendentaliter inspecto, de ejus proprietatibus transcendentalibus, ac de ejus summis divisionibus seu decem categoriis, reliquum est ut de ceteris summis perfectionibus quae enti convenire possunt, pauca addantur. Quae quum perfectiones vel ex ipso ente absolute ut essentia est spectato, vel ex eo prout consideratur ut existens, vel tandem ex eodem secundum relationes suas inspecto, oriri possint, hinc fiet ut sint :

Quaestio 1. De perfectione quoad essentiam.

Quaestio 2. De perfectione quoad existentiam.

Quaestio 3. De perfectione ex relationibus orta.

QUAESTIO 1.

De perfectione quoad essentiam.

Haec perfectio ad duas praecipuas revocabitur :

Articulus 1. De simplici et composito.

Articulus 2. De infinito et finito.

ARTICULUS 1.

De simplici et composito.

Propositio 69.

Simplicitas est perfectior compositione, estque perfectio positiva.

Notiones. 1) *Perfectum* est id cui nihil deest eorum quae ipsi debent inesse ad ejus complementum. — *Perfectio* igitur est quaevis realitas, sive essentialis sive accidentalis, quae requiritur ut res sit perfecta. — Earum perfectionum *partialium* cumulus est perfectio *totalis*.

2) Ergo a) ens finitum dicendum erit perfectum in quantum vel finem suum obtinet, vel ad eum obtinendum mediis instruitur; — b) perfectionis aestimandae regula est ipsius entis finis; — c) haec regula erit simplex, si finis entis est unicus, vel composita si finis ens habet plures subordinatos vel coordinatos; — d) perfectio rei a bonitate realiter non distinguitur.

3) Perfectio partialis est vel *simplex*, si nullam in suo conceptu exhibet imperfectionem, seu si aequalem sibi aut majorem non excludit, v. c. vita, intelligentia, justitia; — vel est *mixta*, si aliquam imperfectionem exhibet, seu si aequalem vel majorem perfectionem excludit, v. c. corpus, ratiocinium.

4) Perfectio *totalis* gradus admittit :

extensive, i. e. comparate ad perfectionem alterius speciei, generis.

{ si pluribus et praestantioribus realitatibus constituitur.

{ si nobilior est entis finis.

{ si pluribus finibus assequendis est idoneum.

intensive, i. e. comparate ad perfectionem ejusdem speciei, generis.

{ si ens cumulatus possidet ea quae speciei, generi, propria sunt.

{ si ad proprium finem assequendum est magis idoneum.

{ si finem obtinet proprium plenius, promptius, facilius.

5) *Simplex* est quod nec pluribus constat nec in plura resolvi potest; — *compositum* quod pluribus constat, vel in plura resolvi potest.

6) Simplicitas et compositio non sunt duae perfectiones absolutae, formae distinctae, in subjecto; sed sunt duo modi varii quibus aliqua perfectio absoluta, v. c. essentia, actio, habetur. Isti modi in propositione comparantur ubi agitur de eadem perfectione absoluta, v. c. essentia simplex et composita, actio simplex et composita, facultas simplex et composita; neque enim dici potest quodvis simplex esse perfectius quovis composito.

7) Compositi notionem nobis experientia externa suppeditat, res enim sensibiles compositae sunt; simplicis notionem suppeditat sola experientia interna cum reflexione intellectuali, v. c. actus cogitandi, negandi.

Prob. 1^a pars (*perfectior*). Tam est perfectum ens, quam est unum; *a.* simplex ens est magis unum quam compositum ens; *e.*

Ad min. Simplicitas *a)* dicit et indivisionem et indivisibilitatem, *b)* nullam in se includit imperfectionem, nullam excludit perfectionem; — compositum autem *a)* dicit indivisionem quidem sed non indivisibilitatem, *b)* includit per se limites partium ad invicem, et dependentiam totius a suis partibus.

Prob. 2^a pars (*positiva*). Experientia rerum simplicium quas refert sensus intimus, non est experientia negationum vel privationum, sed positivorum realitatum; *e.*

ARTICULUS 2.

De finito et infinito.

Propositio 70.

Notio finiti non est mere negativa, sed partim negans partim affirmans; qua vero parte negat, non fundatur in praevia notione infiniti.

Notiones. 1) *Finitum* ens est quod limites habet; — *infinitum* quod limites non habet. — *Limes* est id ultra quod nihil est quod ad ens pertineat. — Plato

et Cartesius docent finitum cognosci per solam infiniti negationem, unde praeviam esse infiniti notionem; — item Mallebranche, Ontologistae.

2) Distingui debet notio finiti quoad modum quo concipitur, qui evidenter totus est positivus, nam concipitur ut *habens limites*; — et notio finiti quoad id quod concipitur, de quo solo quaeritur in propositione.

Prob. 1^a pars (*non mere negativa*). Notio mere negativa est quae meram negationem exhibet; *a.* ens finitum non est mera negatio, sed positivum aliquid et reale; *e.*

Prob. 2^a pars (*sed partim*). Notio finiti affirmat, qua parte exhibet realitatem; et negat qua parte limitem figit; *e.*

Ad min. Limes est carentia ulterioris perfectionis.

Prob. 3^a pars (*non fundatur*). Fundanda esset..., in quantum illa negatio concipi non posset nisi per oppositum conceptum infiniti; *a.* ita non est; *e.*

Prob. min. Ad finitum concipiendum, satis est sic apprehendere aliquid, ut ab eo indeterminate excludatur ulterior perfectionis gradus; *a.* haec exclusio concipitur vel ope graduum perfectionis qui in aliis entibus videntur, vel ope quidditatis abstractae vel universalis, quae non quoad totam extensionem in hoc ente coarctatur; *e.*

Objic. 1° Idea universalis alicujus realitatis, per abstractionem a rebus finitis concepta, exhibet illam realitatem sine limite, seu infinitam; *e.* quando haec realitas concipitur ut capax limitationis variae, per oppositionem ad infinitum concipitur limitata, finita. — *R. d. ant.* praescindit, *c;* excludit, *n.* — *n. cons.*

Objic. 2° Finitum et infinitum sibi contradictorie opponuntur; *e.* finitum sine praevia cognitione infiniti non potest cognosci. — *R. a) retorq :* *e.* infinitum non sine finiti praevia notione. — *R. b) tr. ant.* — *n. cons.* (v. c. rotundum cognoscitur sine non rotundi notione praevia).

Objic. 3° Finitum ex parte sua negativa dicit negationem omnis ulterioris perfectionis; *e.* infinitae. — *R. d. ant.* finitum objective sumptum, *c;* formaliter sumptum, i. e. notio finiti, *n.* (sufficit negatio cujuscumque...); vel *sd.* negationem ulterioris indeterminate et indefinite, *c;* infinitae, *n.*

Objic. 4° Conceptus positivus praecedit negativum; *a.* conceptus infiniti est positivus, finiti est partim negativus; *e.* — *R. d. maj.* simpliciter negativum, *c;* partim... et partim positivum, *n.* — *c. d. min. 2^m part.* ex parte objecti, *c;* modi concipiendi, *n.*

Objic. 5° Finitum, ut finitum, habetur per id quo differt ab infinito; *a.* differt ab infinito per negationem perfectionis infinitae; *e.* — *R. d. maj.* habetur in ordine objectivo (ontologico), *c;* subjectivo (cognitionis), *sd.* adaequate cognitum, *c;* secus, *n.*

Propositio 71.

Notio infiniti non habetur per continuam additionem finiti, sed solum per totalem et positivam limitum remotionem.

Notiones. 1) *Infinium* est quod limites non habet; — *actu infinitum* quod actu habet omnem perfectionem (dicitur categorematicum); — *potentia infinitum* seu *indefinitum* est quod actu semper finitum est, sed semper augeri potest (dicitur syncategorematicum).

2) Quaestio est de infinito actuali, quod Locke cum indefinito fere confundens, dicit concipi si finitae perfectiones interminabili incrementorum serie auctae concipiantur.

3) *Positiva remotio*, i. e. expressa negatio; non solum negativa remotio, i. e. neglectio.

4) Distingui debet notio infiniti quoad modum quo concipitur, qui evidenter totus est negativus, nam concipitur ut *non habens limites*; — et notio infiniti quoad id quod concipitur, de quo solo quaeritur in propositione.

Prob. 1^a pars (*non additione*). 1° Si ita esset, infinitum oriretur ex numero finitorum; *a.* hoc est absurdum; *e.*

Ad min. Hic numerus deberet esse finitus, nam semper deberet posse addi novum; — et simul deberet esse infinitus, nam secus non constitueret infinitum actu.

Prob. 2° Notio infiniti simplex est, et objectum praebet terminis liberum; *a.* quod per additionem fit, est compositum et limites habet; *e.*

Prob. 2^a pars (*sed remotione*). Notio infiniti non habetur nisi per id quod ipsum plane discernit a finito; *a.* hoc non est nisi totalis et positiva remotio limitum; *e.*

Ad min. Secus, aut limes ex aliqua parte relinquatur, et constituitur ens finitum; aut negative tantum removetur, et habetur aliquod ens non absolute infinitum, sed abstractum a finitate et infinitate; *e.*

Coroll. Ergo longe aliud est conceptus entis infiniti, et conceptus entis ut sic, abstractissimi ab omni limite vel non limite.

Propositio 72.

Ens, si habet aliquam infinitatem essentialem habet omnimodam.

Notiones. *Infinitem* actualem: non agitur de infinitate in potentia; — sensus est: 1) si ens habet essentiam infinitam, quodvis ejus attributum est infinitum, — 2) vicissim, ens cujus unum attributum est infinitum, est infinitum in essentia.

Infinitas omnimoda, i. e. absoluta, in omni genere perfectionis, in ipsa ratione entis. — *Attributum* est id quod ex ipsa essentia sequitur, vel ut tale a nobis concipitur.

Prob. 1^a pars (*si essentiam*) 1° Attributum est illa entis proprietates, quae

aut necessario ex ejus essentia fluit, aut in ea necessario continetur; *a.* quidquid necessario in essentia infinita continetur aut ex ea fluit, est infinitum; *e.*

Ad min. a) Posita ratione sufficiente (si agitur de agente necessario), ponitur rationatum, et b) quantum ponitur ratio sufficiens tantum ponitur rationatum; — *a.* entis infiniti essentia a) est ratio sufficiens attributi, et quidem necessario agens, et b) est infinita; *e.*

Prob. 2° Si vel unicum attributum entis infiniti esset finitum, ens ipsum saltem aliquo respectu limites haberet, et jam esset finitum.

Prob. 2^a pars (*si attributum*). Attributum est aut rationatum in essentia, aut ipsa essentia, aut aliquid essentiae; — *a.* si primum: rationatum nequit esse majus sua ratione sufficiente, ac proinde essentia est infinita; si secundum vel tertium, jam essentia habetur infinita.

Propositio 73.

Nulla creatura potest esse infinita quoad essentiam, nec quoad vim vel operationem naturalem.

Notiones. *Operationem naturalem*: quae ab essentia entis creati fluit, et quam habet ut agens principale; — non de operatione ad quam Deus creatura ut instrumento uti potest.

Prob. 1^a pars (*essentiam*). 1° Omnis essentia dependens et contingens est imperfectior quam essentia independens et necessaria; *a.* omnis creatura est essentia dependens et contingens; *e.* imperfecta, ac proin finita.

Prob. 2° Ens creatum non est ipsa absoluta realitas, sed ejus participatio secundum analogiam; *a.* participatio secundum analogiam non potest perfectionem adaequare ipsius analogi principis; *e.*

Prop. 2^a pars (*vim et operationem*). 1° Nihil potest superare perfectionem principii sui; *a.* vis et operatio entis creati profluit ex essentia creata, finita, ut e principio; *e.*

Prob. 2° Finis est mensura medii; *a.* finis activitatis est explicatio et perfectio naturae, quae non potest esse nisi limitata; *e.*

Propositio 74.

Multitudo actu infinita repugnat.

Notiones. *Actu infinita*: quae actu habeat omnia individua quae haberi possunt, ita ut ulterius jam nova individua repugnent intrinsece; — *indefinita*, seu *potentia infinita*, foret finita semper sed cui jugiter addi novum posset.

Stat. quaest. 1) Facile concedunt omnes, repugnare *numerum* actu infinitum, i. e. collectionem, numerando unitates, nunquam posse percurri infinitam, seu addendo unitates finitas nunquam posse talem attingi numerum cui repugnet unam addi.

2) Sed quaeritur num repugnet *multitudo* actu infinita, i. e. collectio plurium unitorum sine limite, seu sine ultimo; et iterum facile concedunt omnes repugnare ut actu existant simul omnia possibilis cum omnibus suis determinationibus possibilibus, quarum plurimae sunt insociabiles, v. c. ut omnes possibilis homines sint simul calvi et pilati, nascentes et octogenarii; quam dicunt multitudinem *absolute infinitam*.

3) Sed quaeritur ulterius num repugnet multitudo etiam *relative infinita* actu, i. e. ut simul existant omnia possibilis ejusdem v. c. speciei, abstrahendo ab eorum ulterioribus determinationibus, attenda sola *multitudine ut sic*; — et hoc alii negant, affirmant alii. — Cfr. *S. Thom.* 1 p. q. 14. a. 12; — verit. q. 2. aa. 9, 10; — *q. lib.* 9. a. 1; et 12. a. 2.

Prob. 1° Multitudo infinita actu, supponi nequit indeterminata, sed determinata existens; et potest cogitari tota per modum unius; — *a.* ea sumpta tota per modum unius, non intrinsece repugnat unum addi individuum, et secundum et tertium...; et ita multitudo jam non erat infinita sed indefinita; *e.*

Ad maj. Quidquid existit, existit aliquo determinato modo, non abstracto et vago.

Prob. min. Repugnantia novi individui addendi inveniri deberet: *a)* aut in ipsis ejus notis intrinsecis, — *b)* aut in ejus coexistentia cum ceteris ejusdem speciei jam existentibus, — *c)* aut eo quod omnia supponendo hujus speciei individua, hoc novum jam unum ex illis omnibus fuerit, ac proin non novum additum sit; — *a.* horum nihil valet; *e.*

Ad min. a) Eaedem notae essentialis in singulis aliis individuis sociabiles erant; *e.* et in illo novo.

Ad b) Notae essentialis istius et ceterorum individuorum sunt eadem; *e.* non se mutuo negant et tollunt.

Ad c) Gratis et nonnisi absurde affirmatur, ita supponi posse omnia individua ut exhausta sit species universalis; — nam v. c. ponamus omnes hos infinitos homines in una linea infinita: non repugnat cogitari unus insuper homo extra hanc lineam, qui non sit ex ea desumptus.

Prob. 2° Omnis multitudo constat individuis; *a.* collectio individuorum nequit esse actu infinita; *e.*

Prob. min. Si tollo unum individuum, id quod manet aut est infinitum aut non; — *a.* si primum: datur infinitum majus et infinitum uno minus, — si secundum: datur infinitum uno differens a finito, — quae sunt absurda; *e.*

ad min. Haec sunt absurda, nam: 1) infinitum est quod omni limite caret, seu quo majus nec esse nec concipi potest, cui addi nihil potest; — *a.* infinito minore posset aliquid majus esse et concipi (scilicet infinitum majus), eique posset addi id quo differt ab alio; — *e.* esset simul et non esset infinitum.

2) addere finitum finito non est tollere omnem limitem, sed alium pro alio limite ponere; *e.* summa duorum esset simul infinita et terminata seu finita.

Prob. 3° Multitudo infinita constaret decadibus, centenariis individuo-

rum, aut infinite multis, aut finite multis; — *a.* si primum: tot sunt decades, centenarii... quot unitates; — si secundum: datur infinitum, decies, centies tantum finito majus; — et quidem in eodem genere multitudinis abstractae; *e.*

Coroll. 1^m Ergo repugnat non solum multitudo actu *infinita*: *simultanea*, sed etiam *successiva*. i. e. series actu infinita; nam eadem valent argumenta.

Coroll. 2^m Ergo repugnat etiam *extensio actu infinita*; nam: *a)* omnis extensio seu magnitudo constat partibus quantitate finitis; *e.* ut ipsa possit esse infinita, partes illae deberent esse infinite multae; — *b)* si extensio esset actu infinita, ab aliquo determinato puncto ejus deberent alia puncta aliqua infinite distare; *a.* hoc repugnat; *e.*

ad min. Ab hoc puncto determinato, in quacumque linea, multa saltem puncta finite distarent; *e.* si in ista linea aliquod punctum infinite distaret, haberetur in ista linea punctum in quo fieret transitus a finito ad infinitum, quod est absurdum; *e.*

Coroll. 3° Ergo quoties mathematici dicunt infinitum, intelligendum non est infinitum actu, sed pro re nata, aliquando indefinitum dicunt, v. c. quum in optica solares radii dicuntur a *distancia infinita* venire, sensus est, eos tam parum divergere, ut practice quasi a foco *indefinite distante* proveniant, i. e. cujus distantia tanta sit ut jam nihil juvet aliquid addere, quia jamjam pro parallelis haberi possint radii; — aliquando autem impossibile et nullum dicunt, v. c. quum in geometria duae rectae parallelae dicuntur concurrere in *distancia infinita*, sensus est, eas *nunquam posse* in unum concurrere; — vel quum in algebra dicitur $\frac{a}{0}$ esse *signum infiniti*, sensus est, symbolum hoc *nullum posse valorem* habere, nam sicut $\frac{8}{2} = 4$ quia $2 + 4 = 8$, et $\frac{a}{2} = b$ quia $2b = a$, ita $\frac{a}{0} = \infty$ quia $0 \infty = a$; sed hoc ultimum repugnat, nullus enim valor est, nec finitus nec infinitus, cujus si nihil sumpseris, sumpseris positivam quantitatem *a.*

Objic. 1° Multitudo possibilium in statu possibilitatis est tota actu; *a.* non finita; *e.* infinita. — *R. d. maj.* spectato ejus fundamento remoto et proximo (divina essentia et cognitione), *c.*; spectatis possibilibus in se, *sd.* sunt simul possibilis singula, *c.*; est multitudo totalis una possibilium, *n.*

Objic. 2° Multitudo infinita in potentia (indefinita) ea est quae actu habet primum et ultimum, cui alia addi possunt; — infinita in actu ea est quae habet actu nec primum nec ultimum, cui nihil addi potest, quae nec numerando assignari potest; — *a.* hujus secundi modi est possibilium multitudo; *e.* — *R. tr. 1 part. maj.* — *d. 2 part. maj.* quae inter ea quae habet ad modum unius collectionis, nec primum habet nec..., *c.*; quae inter ea quae semper sunt tot ut plura, quin sit collectio una..., *n.*; — *c. d. min.*

Objic. 3° Multitudo possibilium quatenus objicitur cognitioni divinae, talis est ut nihil possit addi; *e.* — *R. d. ant.* i. e. cognoscuntur singuli termini ita ut nullus maneat ignotus, *c.*; cognoscuntur esse multitudo determinata talis ut nihil possit addi, *n.*

Objic. 4° Si possibilis non sint infinita multitudo complectens tot qui-